

SEC VII.	Heterocyklické zlúčeniny
SEC VII.5.3	Alkaloidy a lieky

Cieľové požiadavky

Obsahový štandard: *Alkaloidy, klasifikácia alkaloidov, droga, návyková látka, nikotín, kofeín. Liečivo, liek, antibiotikum a ich význam.*

Výkonový štandard:

- *Vysvetliť vplyv alkaloidov na ľudský organizmus.*

Alkaloidy

- dusíkaté organické látky zásaditej povahy, ktoré už v malých množstvách majú výrazný biologický účinok na organizmus
- deriváty heterocyklických zlúčenín (*dusík viazaný v cykle- napr. pyrol, pyrolidín, pyridín, piperidín*)

Zdroje:

- Nevyskytujú sa voľne, ale vo forme soli karboxylových kyselín

V rastlinách	V hubách
makovité, iskerníkovité, ľuľkovité, ľaliovité v ich mladých častiach ako produkty sekundárneho metabolizmu AMK	produkty metabolizmu

- *Obsah alkaloidov závisí od vegetačného stupňa rastliny a kvality prostredia*

Vlastnosti alkaloidov

- Viazané na karboxylové kyseliny (kvôli zásaditosti)
- Tuhé, kryštalické, opticky aktívne, málo rozpustné vo vode (iba ako soli), horká chuť
- Väčšinou prudko jedovaté, narkotické účinky, návykové
- Farmakologické účinky na živočchy (*závislosť až smrť*)
- Prísne kontrolované kvôli nebezpečenstvu návyku a predávkovania, podlieha špeciálnej evidencii, zneužívanie trestané podľa zákona

Rozdelenie alkaloidov

heterocyklus	Typ alkaloidu	názov alkaloidu	účinek
Chinolín a izochinolín (z makovitých, alebo synteticky)	Ópiové alkaloidy (opiáty)	ópium	Surová zmes opiátov- tlmenie bolesti, navodenie letargického slastného stavu, následne ťažká úzkosť, depresia Závislosť- obzvlášť vysoká (<i>strata fyzickej výkonnosti, záchvat úzkosti, strata vôle, poruchy pamäte</i>), veľké riziko predávkovania
		morfín	ópiový alkaloid- stíšenie bolesti, tlmenie CNS, ospalosť, zúženie zreníc
		kodeín	Ópiový alkaloid, výroba z morfínu- liek proti kašľu

		heroín	Derivát morfínu- silnejší účinok, záchvaty agresie voči sebe a iným, riziko šírenia hepatitídy a HIV
		papaverín	spazmolytikum (<i>uvoľnenie kŕčov v lekárstve</i>)
		chinín	Antimalarikum(<i>zníženie horúčky</i>)
Tropán (z ľuľkovitých)	Tropánové alkaloidy	atropín	spazmolytikum- stíšenie kŕčov pri obličkových a žlčníkových kolikách, očné lekárstvo (<i>rozširuje zrenice</i>)
		kokaín	Účinok- zvýšenie tepovej frekvencie, tlaku, znečlivenie Následky- infarkt, porážka, poruchy plodu v tehotenstve závislosť- potreba zvyšovania dávky, úzkosť, poruchy spánku, precitlivosť na zvuky, prederavenie nosovej priehradky, psychické poruchy, poruchy osobnosti až samovražda Krak - najnebezpečnejšia forma kokaínu (<i>zlyhanie srdca úplným vyčerpaním organizmu a dehydratácie</i>)
Indol (z námela- produktu huby kyaničky purpurovej)	Námeľové alkaloidy	LSD	Lysergid- derivát kyseliny lysergovej psychotropná látka (<i>halucinácie, optické ilúzie, nerozpoznanie reality, paranoja, zážitky opustenia tela, flashback- vplyv drogy dodatočne po požití, vedie k úrazom, nehodám, samovraždám</i>)
Purín (z čajovníka, kakaovníka)	Iné alkaloidy	kofeín	V alkoholických nápojoch, liekoch proti bolesti zlepšenie vnímania, odstránenie pocitu únavy, ospalosti, stimulácia srdcovej činnosti, povzbudenie CNS, uvoľňuje priedušky, zrýchli metabolizmus, močopudný Predávkovanie - búšenie srdca, nespavosť, nervozita, úzkosť, podráždenie
		teofylín	liečba prieduškovaste astmy- analeptikum (<i>riadene stimuluje UNS bez ovplyvnenia psychickej funkcie</i>)
		teobromín	Analeptikum a diuretikum a lieky na kašeľ, potravinárstvo- kakaové maslo a kakao, čokoláda(<i>toxická pre zvieratá</i>)
Pyridín (z listov tabaku)		nikotín	ničenie rastlinných škodcov, zvýšenie aktivity mozgu, tráviaceho traktu, karcinogénny, kardiovaskulárne ochorenia (<i>zrýchli srdcovú činnosť, zúženie ciev</i>), iné(<i>vred, chronické ochorenie DC</i>)
		chinín	Antimalarikum(<i>zníženie horúčky</i>)
		kurare	Šípový jed indiánov- extrémne jedovatý (ochrnutie svalov a DS pri plnom vedomí)
		strychnín	Jed na ničenie hlodacov

***Marihuana a hašiš**- účinná látka tetrahydrokanabinol patrí medzi terpény

Ochorenia spôsobené fajčením

nádorové	Pery, jazyk, močový mechúr, pľúca
kardiovaskulárne	Zvýšený cholesterol, tlak krvi, záťaž srdcového svalu, ateroskleróza, rozvoj ISCHS, 6x vyššie riziko infarktu a porážky
nenádorové	vredy, ochorenia TS a DS

Fajčenie v tehotenstve

- Nedokrvenie plodu
- 50% častejšie spontánne potraty
- Nižšia pôrodná hmotnosť novorodencov
- Častejší výskyt vrodených chýb
- U dojčených detí zvýšený výskyt astmy, 3x častejší syndróm náhleho úmrtia

Pasívne fajčenie

Fajčenie vodnej fajky- rovnako škodlivé+ riziko prenosu ochorení

Droga- látka, schopná pri vstupe do organizmu zmeniť jednu alebo viac jeho funkcií

- Spôsobujú fyzické a psychické zmeny
- Vplývajú na CNS
- Schopné vyvolať závislosť- toxikomániu

Drogová závislosť (toxikománia)

- Chronické ochorenie CNS, závislosť spôsobená opakovaným používaním alkaloidov
  1. **Fyzická-** organizmus začlení drogu do metabolizmu, vzostup tolerancie, neprítomnosť sa prejaví abstinenčnými príznakmi, postupne zvyšuje dávky, hrozí smrť
  2. **Psychická-** neovládateľná túžba po droge, použitie vyvoláva pocit uspokojenia, strata kontroly nad užívaním

Faktory toxikománie

1. Genetické predpoklady
2. Vplyv prostredia

Rozdelenie drog

A. nelegálne	B. legálne
manipulácia s nimi je v rozpore s legislatívou o návykových látkach, legislatíva zakazuje ich výrobu, distribúciu, predaj, skladovanie	spoločensky akceptovateľné verejne prístupné (od 18 rokov), možná závislosť
<i>heroín, opium...</i>	<i>nikotín, kofeín, alkohol, lieky</i>

Liečivo

- zložka lieku, ktorá má schopnosť cielene pôsobiť na organizmus.
- Biologicky účinná látka alebo zmes látok, slúžiacich na liečenie, diagnózu, prevenciu ochorenia

Pôvod

1. **Prírodný**- ľudský, rastlinný, živočíšny
2. **Syntetický**

Skupiny liečiv

analgetiká	zmierňujú bolesť
anestetiká	zncitlivujú, pôsobia celkovo alebo lokálne
antibiotiká	Bakteriocídny účinok
antihistaminiká	pôsobia proti alergickej reakcii
antipyretiká	znižujú teplotu
antireumatiká	pôsobia proti reume
psychofarmaká	ovplyvňujú psychiku) vrátane hypnotík (tlmia CNS) a sedatív (upokojujú)

Liek

- výrobok obsahujúci jedno alebo viacero liečiv a pomocných látok upravených do vhodnej aplikačnej formy lieku

Liekové formy

1. **vonkajšie využitie**- maste, krémy, roztoky
2. **vnútorné využitie**
  - Tuhá forma- tabletky, čapíky
  - Kvapalná forma- kvapky, infúzie, sirupy

Originálny liek

- liek, na výrobu ktorého sa použilo novoobjavené liečivo
- chránený patentom 25rokov, vyššia cena(*obsahuje aj náklady*)

Generický liek (generikum)

- liek obsahujúce liečivo nechránené patentom
- bez patentu alebo so stratenou platnosťou patentu
- lacnejšie, často rovnako účinné ako originálne

Účinky liekov

1. **Hlavné**- požadované a želateľné
2. **Vedľajšie**- sprievodné (väčšinou nežiaduce a škodlivé)

Testovanie liekov

1. **Predklinické** (na zvieratách)
2. **Klinické** (na dobrovoľníkoch)
  - Overovanie účinnosti, bezpečnosti a kvalitu lieku
  - Používanie iba schválených a registrovaných liečiv (Štátny ústav an kontrolu liečiv)

Antibiotiká

- Zakladateľ A. Fleming (1958)
- Liečivá produkované prirodzene mikroorganizmami
- Patria tu aj chemoterapeutiká (zlúčeniny získavané synteticky s antimikrobiálnym účinkom)

Účinok:

- Blokujú fyziologické procesy v baktériach
- Neúčinné na vírusové ochorenia
- Podobný účinok (*cesnak, propolis, echinacea purpurová, škorica*)

1. **Bakteriocídny**- usmrtenie baktérii
2. **Bakteriostatický**- zastavenie rastu baktérií

CRP vyšetrenie- stanovenie C-reaktívneho proteínu v kvapke krvi
Prevenca proti nadmernému užívaniu ATB
Ukazovateľ zápalu

Nežiadúce účinky ATB

- Alergické reakcie
- hnačky, zvracanie
- toxické pre pečeň, obličky, NS, krvotvorné tkanivo (pri nesprávnom používaní)
- narúšanie rovnováhy imunity *pri opakovanom použití*)
- likvidácia prospešných baktérii (*pri opakovanom použití*)

Zásady používania ATB

- predpis lekárom
- dodržiavať dávkovanie, čas používania (hrozí vznik rezistencie, zníženie ich účinku)
- ATB penicilínového radu nekombinovať s alkoholom
- Neprejedat' sa, zapiť vodou/slabým čajom
- Používať súčasne probiotiká(*obnova mikroflóry*)

Liečivé rastliny

- Prírodný zdroj liečiv
- Domáce doplnkové liečenie menej závažných chorôb (môžu byť súčasťou liečiv)
- Zber v nekontaminovanej oblasti
- Dodržiavať správny postup pri zbere, sušení a uskladnení
- Spôsob získavania - **extrakcia** (*voda, 60% etanol- tinktúry, rastlinné oleje- liečivé oleje, bravčová masť- liečivé maste, roztok cukru- sirupy*)